

Pardubický Babylon.

Katedrála mouky, umění a vzdělání

Jen díky spojení soukromého a veřejného sektoru se mohly v Pardubicích obnovit unikátní Automatické mlýny

JAN H. VITVAR / FOTO MILAN JAROŠ

V

listopadu to bude 679 let, co v Praze Arnošt z Pardubic vysvětil základní kámen katedrály svatého Víta. Město spojené se jménem prvního českého arcibiskupa svou vlastní katedrálou ovšem nikdy nemělo – na rozdíl od sousedního, věčně konkurenčního Hradce Králové. Tradiční pardubická soutěživost se projevila i poslední zářijový pátek, když se zde nad řekou Chrudimkou slavnostně otevírala renovovaná národní kulturní památka jménem Automatické mlýny. Půvabný komplex postavený před sto lety architektem Josefem Gočárem pro mlynářský rod Winternitzů totiž primátor Pardubic Jan

Nadrchal ve svém úvodním proslovu přirovnal právě ke katedrále, již se jeho město konečně dočkalo.

Je to přece jen značně nadnesený příměr. Cihlový areál s monumentální „Ištařinou“ bránou a charakteristickým cimbuřím ve tvaru vlaštovičích ocasů sloužil dlouhá desetiletí mletí mouky a teď se z něj stává umělecké a vzdělávací, nikoli duchovní centrum. Když ale člověk prochází komplexem s barvitou minulostí a zřejmě ještě barvitější budoucností, záhy mu začne běžet hlavou, že v Pardubicích skutečně došlo k něčemu, co se vymyká zdejšími přízemními zvyklostem. A co se nemohlo obejít bez zarputilé víry, že je něco takového i v přízemních českých podmínkách možné.

Velké dobrodružství

Tu víru měl od počátku architekt Lukáš Smetana. Během slavnostního otevření si také jako první vzal slovo a z balkonu bývalého sila rychle zrekapituloval, jak se k Automatickým mlýnům dostal. V roce 2016 je koupil od firmy GoodMills za 20 milionů korun. Měl zrovna peníze vydělané na projektování bioplynových stanic, do areálu se zamiloval a při nákupu neměl konkurenci: developři ani město nechtěli utrácet za něco, co bylo krátce předtím prohlášeno národní kulturní památkou, a bylo tudíž svázané přísnými pravidly.

Těmi se musel řídit i čerstvý kupec. Pár let přemýšlel, co si s chráněnými budovami počít, a když ho oslovili místní nadšenci, zda by tu mohli dál pořádat kulturní festival Automatické kulturní mlýny, který začal v roce 2013, kdy v GoodMills skončili s mletím, poskytl jim prostor i pro rezidenční ateliéry. Nemohl tušit, že se s jednou z iniciátorek tehdejších pionýrských kulturních aktivit Šárkou Zahálkovou o pár let později ve mlýnech sejde znovu, a tentokrát budou vedle sebe stát před tleskajícím davem prvních návštěvníků kompletně renovovaného areálu.

Zahálková je dnes programová ředitelka Galerie města Pardubic (GAMPA). Ta své nové sídlo našla právě v Automatických mlýnech, v zatím jediné novostavbě, která tu během tříleté renovace vznikla. Z cihlového areálu vystupuje jako jakási zrezivělá vesmírná loď, kterou architekt Jan Šépka navrhl z technických materiálů v čele s betonem. Vstup do ní zakryl padacím kovovým schodištěm, které se dá spustit k zemi, čímž před budovou vznikne amfiteátr pro 250 diváků.

V přízemí sídlící GAMPA nyní zahajuje program výstavou *Mlýnský ostrov*, jejíž součástí je instalace výtvarníka Artura Magrota v podobě pohyblivé podlahy z dřevěných trojúhelníkových desek. Architekt Šépka byl radikální i v interiérech budovy, galerie tudíž ničím nepřipomíná klasické výstavní síně a její členité zdi budou pro všechny umělce velkou výzvou. Jak se ale vlastně městská kulturní instituce GAMPA dostala do areálu, který si koupil soukromý investor?

Rok po Smetanově nákupu se totiž probral veřejný sektor. Pardubický kraj řešil, co si počít se svou Východočeskou galerií sídlící na pardubickém zámku. Historická budova jednak nutně potřebovala rekonstrukci a hlavně bylo otázkou, jestli regionální instituce s výjimečnou kolekcí umění zejména 20. století nepotřebuje „šikovnější“ prostory odpovídající aktuálním požadavkům. Dostal to na starost ná-

Nic, co by připomínalo klasické výstavní síně.

městek hejtmana Roman Línek. Do Pardubic pozval architektury Ladislava Lábuse, Josefa Pleskota a Petra Všeťku. Ti mu během procházky městem doporučili, ať kraj galerii přemístí jinam, ideálně právě do Automatických mlýnů.

Mělo to samozřejmě háček – mlýny už patřily Lukášovi Smetanovi. Línek s ním proto začal jednat o částečném odkupu areálu a toto „velké dobrodružství“, jak dnes náměstek jednání označuje, spustilo akci, jaká v zemi nemá obdoby.

Věštění z digitální koule

Kraj od Smetany koupil za 22 milionů hlavní budovu mlýna a umístil do ní svou galerii, jež se díky souhlasu architektonických dědiců nově jmenuje Gočárova. Dnes se do ní po přestavbě zmíněným architektem Všeťkou vstupuje kolem dochovaného mlýnského převodu, který dal název nové stálé expozici. V *Transmisí* návštěvníci uvidí kupříkladu originální sádrový autoportrét sochařky Evy Kmentové v podobě obřího lidského vejce s vytlačenými otisky lidského těla z roku 1968. V tuzemském umění jde o tak klíčový artefakt, že ho Gočárova galerie odmítla půjčit na aktuální retrospektivu Kmentové v Domě umění města Brna a schovala si ho pro vlastní slavnostní otevření.

Zbývá dvě patra krajské galerie jsou vyhrazena krátkodobým výstavám. A jak už to u regionálních institucí logicky bývá, důraz je kladen na místní lokalitu. V projektu *Blouděním k sobě* se tak až do příštího jara veřejnost seznámí s díly Josefa Váchala dokumentujícími jeho cestu z Lito-myšle do Vysokého Mýta, dalšího národního klasika An-

tonína Slavíčka spojeného s krajinou kolem Kameniček či Veroniky Šrek Bromové tvořící dnes ve Stříteži u Poličky.

Souběžně s krajem do hry o podobu Automatických mlýnů vstoupily i Pardubice. Konkrétně náměstek primátora Jakub Rychtecký, který dostal na starost další výzvu: vybudovat pro město vzdělávací centrum pro polytechnické obory, které mají ve městě dlouhou tradici. Rychtecký zastupitele přesvědčil, aby od Smetany koupili sklad balené mouky sousedící s Gočárovou galerií. Město ho i s pozemkem získalo za sedm milionů, architekt Šepka ho nechal zbourat a místo něj postavil zmíněnou novostavbu s městskou GAMPA v přízemí a vzdělávací Sférou v horních patrech.

Její návštěvníkům říká Rychtecký „Sféřané“. Jde o studenty a studentky místních i vzdálených základních, středních a vysokých škol, kteří ve Sféře najdou špičkově vybavené učebny přírodovědy, chemie, fyziky, biologie či dílny grafického designu, obrábění dřeva nebo kovu. Jako lektoři tu budou – zatím ve zkušebním režimu – fungovat i specialisté z místní robotické firmy Sträubli Systems či strojní fabriky JHV Engineering.

Když poslední zářijový pátek náměstek Rychtecký Sférou provázel první zájemce, zdůrazňoval, že „naší ambicí není být jednorázovým zábavním parkem, ale dlouhodobá koncepční práce s lidmi“. Prakticky to pak ukazoval na centrální promítací kouli, která visí v jednom z pater nad GAMPA. Sféra se jejím vývojem inspirovala u NASA a dnes na ni dokáže promítat v reálném čase data posbí-

INZERCE

85810227

„...A VIDĚL JSEM NOVÉ NEBE
A NOVOU ZEMI...“

WWW.ZPC-GALERIE.CZ

4. 10. 2023 – 3. 3. 2024

ZÁPADOČESKÁ GALERIE V PLZNI
VÝSTAVNÍ SÍŇ MASNÉ KRÁMY

ZČ
G

APOKALYPSA A UMĚNÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH

PLZEŇSKÝ KRAJ

INSTITUT PRO KULTURNÍ DĚDÍSTVO

PLZEŇSKÝ KRAJ

INSTITUT PRO KULTURNÍ DĚDÍSTVO

PLZEŇSKÝ KRAJ

STRATEGIE AV21

ICOM

PLZEŇSKÝ KRAJ

INSTITUT PRO KULTURNÍ DĚDÍSTVO

PLZEŇSKÝ KRAJ

INSTITUT PRO KULTURNÍ DĚDÍSTVO

PLZEŇSKÝ KRAJ

STRATEGIE AV21

ICOM

PLZEŇSKÝ KRAJ

INSTITUT PRO KULTURNÍ DĚDÍSTVO

PLZEŇSKÝ KRAJ

INSTITUT PRO KULTURNÍ DĚDÍSTVO

PLZEŇSKÝ KRAJ

STRATEGIE AV21

ICOM

raná po celé planetě: třeba jak se mění počasí nebo jaká je kde hrozba záplav. Jen vybavení Sféry vyšlo na 89 milionů a následující rok se v ní bude testovat padesátka vzdělávacích programů.

Budova GAMPA se Sférou tvoří s Gočárovou galerií v areálu Automatických mlýnů písmeno L. Z posledního patra Gočárový galerie pak vede spojovací můstek (ten vytváří v úvodu připomínanou iluzi babylonské Ištariny brány) do bývalého síla, jediné budovy postavené Josefem Gočárem, která zůstala v majetku rodiny Smetanových.

Investice za 900 milionů

Sílo pro Smetanovy přestavěl ateliér Prokš Píkrýl architekti. Betonové násypky v šestipatrové budově ponechali, ale v jejich dolních částech prořezali otvory a překryli je mřížemi. Vzniklým labyrintem se dá procházet a časem se v něm budou pořádat výstavy. Místo tu našly také kanceláře rodinné Nadace Automatické mlýny manželů Mariany a Lukáše Smetanových a úplně nahoře pod terasou zakončenou Gočárovými vlašťovkami je multifunkční sál. Naopak úplně dole sídlí nové městské informační centrum a Smetanovi od něj nevybírají žádný nájem.

Synergické propojení soukromého a veřejného sektoru v Česku není běžné. U Automatických mlýnů by ale jiná cesta ani nebyla možná. Jak během otevření přiznávali zástupci města i kraje, bez úvodní iniciativy Lukáše Smetany by dnes areál vypadal úplně jinak. Pokud by ho místo něj pro sebe získalo město, kvůli astronomickým investicím

do nezbytné renovace by mu zřejmě časem stejně nezbylo než ho prodat nějakému developerovi, který by ho přestavěl na byty a kanceláře. Stejně by to bylo i u kraje. Jen osvícený přístup soukromého investora zajistil, že šlo věci dělat postupně, citlivě a ku prospěchu všech.

Manželé Smetanovi si ve mlýnech ponechali budovu síla a okolní pozemky, na kterých do tří let postaví byty, restaurace a možná hotel. Centrální mlýn dnes patří kraji, GAMPA se Sférou městu. Renovace celých Automatických mlýnů stála 900 milionů. Kraj dal 408, město 388, Smetanovi zbylých 104 milionů. Skoro polovinu celkové investice přitom všem třem stranám uhradily fondy EU. A jak prohlásil během otevření pardubický hejtmán Martin Netolický, zatímco dřív se snahy o spolupráci mezi veřejným a soukromým sektorem stávaly „symbolem našich vzájemných střetů,“ tady tomu tak nebylo. Pro dotační úředníky byl naopak vyladěný trojúhelník „soukromník – město – kraj“ přitažlivou kombinací, na kterou Evropa ráda slyší.

Gočárova galerie a GAMPA jsou dnes mimo pondělí denně přístupné veřejnosti. Areál Automatických mlýnů byl nicméně renovován tak, aby se do něj lidé dostali nehledě na otevírací dobu veřejných institucí: do kavárny nebo na terasu s luxusním výhledem na historické centrum Pardubic. Města, které sice nikdy nemělo svou vlastní katedrálu, ale odtěď ji tak trochu má. ●

WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

INZERCE

RS01806

SANDRA HÖLLER VE FILMU JUSTINE TRIET

ANATOMIE PÁDU

„DOST! JÁ HO NEZABILA.“

PALME D'OR
FESTIVAL DE CANNES

V KINECH OD 19. ŘÍJNA

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

Radiožurnál

MEDIÁLNÍ PARTNER

RTVA

TOTALFILM

RESPEKT

ELLE

FULLMOON

UOI

A2

ANGVA

S POOPROU

Evropská unie
Evropský kulturní program

Cine